

Introduktion

Dette hæfte tager to temaer op: *Retten i USA* og *Marxistisk retsteori*.

Retten i USA er et centralt interessefelt for en marxistisk retsteori. Det drejer sig om retstilstanden i det kapitalistiske samfund, som er det økonomisk mest fremskredne. De emner, som tages op i det følgende, vedrører forskellige felter for påvirkning af eller kamp mod retstilstanden. Vi vil belyse, på hvilke måder en oppositionel samfundsmæssig bevægelse har kunnet udvikle sig, organisere sig politisk, og navnlig sætte krav igennem retligt.

Dette spørgsmål behandles for det første ud fra et mere teknisk synspunkt i *Peter Møgelvang-Hansens* artikel Om privat retshåndhævelse i USA. Public interest lawyers indbringer for domstolene sager, der rummer grundlæggende samfundsmæssige problemer, f. eks. miljø- og forbrugerproblemer, og udnytter dermed aktivt den publicitet, som en retssag er forbundet med. Særligt gennem de såkaldte class actions er det muligt for en begrænset kreds af personer at opnå en domstolsafgørelse, der gælder for en stor kreds af personer. Class action kan derfor anvendes som et proces-politisk instrument i et samfund, der kendetegnes ved økonomisk koncentration, men af et ellers individ-orienteret processystem.

Af sociale bevægelser behandles dels negerbevægelsen, dels kvindekampen, med henblik på deres retlige gennemslag.

Diskriminationen af sorte i USA er så gammel som det amerikanske samfund. Bevægelsen mod diskriminationen må ikke blot behandles i sit juridiske udtryk – indførelse i forfatning eller lov af forbud mod diskrimination –, men må tillige forklares ud fra den bagvedliggende økonomiske og politiske udvikling. Af særlig interesse i *Lene Kochs og Marianne Kristiansens* behandling af den amerikanske borgerretslovgivning er påvisningen af, hvorledes det først var med kapitaliseringen af landbruget i sydstatene i 1930'erne, at der skabtes den nødvendige baggrund for, at de sorte kunne blive frit stillet som lønarbejdere og den tidligere feudale placering reelt kunne afløses af et kapital-lønforhold. Denne udvikling var ledsaget af en organisering af de sorte, der krævede lovreformer med henblik på ligestilling. Det er karakteristisk for borgerlige jurister at sætte sagen på hovedet: Diskriminationen er i første række af holdningsmæssig karakter, og denne holdning har visse sociale og økonomiske virkninger; med ændringen af den psykologiske indstilling til sorte skabes grundlag for en ændret lovgivning, der da bevirker ændrede sociale og økonomiske vilkår for sorte. Med denne forklaringsmodel er det ubegribeligt, at lovforbud mod diskrimination gennem et århundrede har været uden reel virkning på sortes sociale og økonomiske forhold.

I lighed med bevægelsen blandt de sorte har også kvindebevægelsen støttet sine krav på fortolkning af gældende regler vedr. diskrimination

eller foreslået diskriminationsforbud indført. De juridiske udtryk for denne kamp behandles i *Ruth Bader Ginsburgs* artikel om forfatningen og kønnenes ligestilling. På den ene side er retlig diskrimination som regel et element i en kønsmæssig undertrykkelse, og – som det hedder i en citeret dom – den piedestal, som kvinder er placeret på, viser sig ofte at kunne afsløres som et bur. På den anden side kan diskrimination af form af positiv særbehandling være et politisk middel til gennemførelse af en reel ligestilling. Dette politiske dilemma er også aktuelt i forhold til sorte, hvor det senest er bedømt i Bakke-sagen (note: 98 S. Ct. 2733 (1978)), som forfatteren omtaler. Emnet er tidligere behandlet i *Retfærd* 10 om kvinderet.

En tredje diskrimineret gruppe er »radikale«, det vil sige liberale og kommunister. Denne påstand strider mod gængse forestillinger om USA som et »frit land«, et land hvor frihedsrettighederne tages alvorligt. Ikke desto mindre er der i USA gennemført, navnlig under og efter de to verdenskrige, love som entydigt begrænser og straffer politisk og faglig aktivitet. Desværre har det ikke været muligt at få færdiggjort og en behandling af dette emne, men vi håber senere at kunne vende tilbage til det.

Den arbejdsretlige regulering, særligt fagforeningers retsstilling, i Sverige og USA er emnet for Boel Flodgrens bog *Fackföreningen och rätten*, som anmeldes af *Ole Krarup*. Forskelle i den retsbeskyttelse, som faglige organisationer nyder i svensk og maerikansk ret, sættes i forbindelse med forskelle i det aktuelle magtforhold mellem kapitalister og arbejderklasse i de to samfund.

Marxistisk retsteori står over for mange problemer. De to bidrag, som dette hæfte indeholder af henholdsvis *Lars D. Eriksson* og *Ib Martin Jarvad* har trods deres indbyrdes forskellighed det fælles udgangspunkt, at de stiller spørgsmålet, hvordan en marxistisk retsvidenskab skal forholde sig til praksis.

For *Lars D. Eriksson* ligger svaret i udviklingen af en teori om »den mulige fortolkning«, hvorefter retskildematerialet tolkes indenfor en marxistisk teori med et indhold der er »realistisk«. Tolkningens rigtighed viser sig, hvis den med tiden bekræftes i rets anvendelsen, i praksis. *Jarvad* kritiserer den positivistiske retsteoris begreb om praksis og påviser denne afgrænsnings konsekvenser for den juridiske metode.

Spørgsmålet om, hvorledes en marxistisk retsdogmatik bør opbygges – og om man i det hele taget skal bruge kræfter på at opbygge en sådan – er et centralt element i de strategiske overvejelser for juristoppositionen overalt i Europa. *RETFÆRD* vil derfor i de kommende hæfter bringe bidrag, der vil diskutere det »utkast«, *Lars D. Eriksson* præsenterer i dette nummer. I forlængelse heraf vil der endvidere blive bragt en orientering fra Italien, hvor man i de seneste år har haft en meget frugtbar debat om en alternativ jurisprudens.

I tilknytning til disse teoretiske spørgsmål kan læses *Backmanns*, *Kivins* og *Pöyhönens* anmeldelse af Anders Fogelklous afhandling *Den orättfärdiga rätten*, der navnlig indeholder en sammenstilling af Marx' og Pashukanis retsteoretiske opfattelser. Afhandlingen gøres til genstand for en meget grundig gennemgang, hvor anmelderne bl. a. kommer ind på væsentlige retsteoretiske spørgsmål hos Hegel, Marx, Lenin og Pashukanis.

Uden for hæftet temaer bringes en kommentar af *N.-K. von Kreitor* om ophævelsen af den hidtidige adgang efter svensk ret til *privat* påtale af embedsforbrydelser.

I fortsættelse af *Retfærd* 9 giver *Torben Koch* en oversigt over forskellige typer af økonomisk kriminalitet og de faktorer, der udelukker en effektiv bekæmpelse.

Af nyere litteratur omtales – foruden de allerede nævnte bøger af Flodgren og Fogelklou et hæfte om ytringsfrihed, udgivet af Dansk Retspolitisk Forening.

Juni 1979